

เมื่อรัฐพึงศาล ตุลาการจึงแปรเปลี่ยน: การจัดวางแนวคิด “ตุลาการภิวัตน์แบบไทย”
ผ่านบทสะท้อนทางการเมืองจากภาพยนตร์ The trial of the Chicago 7
When the state cooperates with the courts Judgment therefore changed:
Political Installation of political installation of “Judicialization of
Thai Politics” through political reflections from the movie
The trial of the Chicago 7.

จาดุรงค์ สุทวัน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Jaturong Suthawan

Faculty of Humanities and Social Science, Rajabhat Kanjanaburi University.

E-mail: jaturong.23032529@gmail.com

Received: August 8, 2023; Revised: September 3, 2023; Accepted: September 6, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอมุมมองในการจัดวางแนวคิดทางการเมือง (Political Installation) ขององค์ความรู้ด้านตุลาการภิวัตน์ในความรู้ของสังคมไทย (Judicialization of Politics) ที่เป็นการศึกษาบทบาทของสถาบันตุลาการในเชิงการเมือง ซึ่งมีการวิเคราะห์ผ่านบทสะท้อนจากงานศิลปะแขนงภาพยนตร์ (Films) ในฐานะตัวบทหนึ่งของสังคม โดยนำเสนอภาพยนตร์ “The trial of Chicago 7” ที่อ้างอิงจากคดีทางการเมืองที่เป็นเหตุการณ์จริง อันมีข้อสรุปว่า ภาพยนตร์ดังกล่าวได้เผยให้เห็นถึงสถานะองค์ความรู้ในด้านตุลาการศึกษามีลักษณะเป็นพลวัต และก้าวข้ามความเป็นนิติศาสตร์ในเชิงกลไก (mechanical prudence) มาช้านานตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 แตกต่างจากความรู้ของในวงวิชาการไทยบางส่วน ซึ่งยังยึดติดกับองค์ความรู้เดิมที่พึ่งพิงผลิตขึ้นโดยจากงานวิชาการกระแสหลักในปี พ.ศ.2549 นอกจากนี้ โครงเรื่องจากภาพยนตร์ได้สะท้อนให้เห็นว่า คดีทางการเมืองที่เป็นข้อถกเถียงในสังคมไทยหลังปี 2549 คือลักษณะการประสาน

ความสัมพันธ์ทางอำนาจ (Social Relation) ของกลุ่มพลังทางสังคมอันหลากหลาย (Power bloc) โดยมีฝ่ายตุลาการเป็นเพียงหนึ่งในกลไกดังกล่าว กลุ่มต่างๆ เหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเดียวกันภายในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ อันเป็นการสร้างความสัมพันธ์เพื่อรักษาสถานะการนำทางสังคม

ทั้งนี้ การตั้งคำถามถึงคติทางการเมืองในไทยผ่านกรอบแนวคิดตุลาการภิวัตน์ ซึ่งงานส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญไปที่การวิเคราะห์หัวแสดงที่เป็นฝ่ายตุลาการเท่านั้น โดยยังละเลยการเพ่งมองตัวแสดงสำคัญจากกลุ่มทางการเมืองอื่นๆ ที่ชี้ให้เห็นว่า “ตุลาการภิวัตน์” คือลักษณะเป็นชุดแบบแผนกระบวนการ (Process) และฝ่ายตุลาการเป็นเพียงขั้นตอนสุดท้ายเพื่อสร้างความชอบธรรมต่อประชาชนผ่านคำพิพากษา ทั้งยังควรถูกทำความเข้าใจในวงกว้างอย่างสำคัญว่าการใช้อำนาจตุลาการเพื่อเข้าสู่การวินิจฉัยคติทางการเมือง ควรเป็นไปเพื่อการตรวจสอบ ทบทวนความขัดแย้งในทางรัฐธรรมนูญ ในขณะที่การใช้อำนาจอย่างกว้างขวางแบบตุลาการภิวัตน์ ควรเป็นภารกิจในเชิงบวกที่แสดงถึงการขยายสิทธิเสรีภาพประชาชน จำกัดอำนาจรัฐ ตลอดจนการสร้างบรรทัดฐานทางกฎหมายตามหลักการประชาธิปไตยสากล

คำสำคัญ: การจัดวางแนวคิดทางการเมือง, ตุลาการภิวัตน์, บทสะท้อนทางการเมือง

Abstract

This article aims to present a perspective on the political installation of Judicialization of Politics in the perception of Thai society, which is a study of the role of the judiciary in politics. Which is analyzed through reflections from the art of film (Films) as a context of society. The author chose to present the film “The Trial of Chicago 7,” which was based on a real political case with the conclusion that the film reveals the dynamic state of knowledge in judicial studies and has transcended jurisprudence in a mechanical prudence for a long time since the late 1960s, differing from the perception of some parts of Thai academic circles which is still attached to the original knowledge that has just been produced by mainstream academic work in 2006. In addition, the plot from the movie reflects that the controversial political case in Thai society after 2006 is characterized by the social relations of various social

forces (Power bloc), with the judiciary being just one of these mechanisms. These groups have the same goal within a certain period of time. This is to build a relationship to maintain a state of hegemony.

In this regard, the questioning of political cases in Thailand through the framework of the concept of Judicialization of politics most work focuses only on the analysis of judicial actors. It also neglects to focus on key actors from other political groups that point out that “Judiciary” is characterized as a series of processes and the judiciary is only the last step to create legitimacy for the people through judgment. It should also be understood in a broad sense that using the judicial power to enter into political decisions should be for inspection review of controversial constitutions and is not special over other political institutions in any way, While the widespread use of power in the form of Judicialization of politics it should be a positive mission that represents the expansion of civil liberties limited state power as well as establishing legal norms based on international democratic principles.

Keywords: Political Installation, Judicialization of Politics, Political Reflection

1. บทนำ

ภาพยนตร์ “The trial of The Chicago 7” ได้รับการยอมรับจากสื่อต่างๆ ว่าเป็นภาพยนตร์ที่สามารถร้อยเรียงเนื้อหาที่สะท้อนภาพทางการเมืองออกมาได้อย่างแหลมคม¹ โดยเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1968 ที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาฟ้องร้องแกนนำการชุมนุมต่อต้านสงครามเวียดนาม แต่ถูกสลายการชุมนุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในข้อหาปลุกกระดมให้เกิดการจลาจล และกลายเป็นกรณีศึกษาซึ่งทำให้สถานะของอำนาจตุลาการในสหรัฐอเมริกาถูกจัดวางในตำแหน่งแห่งที่ทางการเมืองที่แปรเปลี่ยนไป

¹ ธิดา ผลิตผลการพิมพ์, “เรื่องจริงสุดเดือดของคดีประวัติศาสตร์ ‘CHICAGO 7’,” *The Film club*, 20 ตุลาคม 2563.

ทั้งนี้ บทสะท้อนจากการใช้อำนาจตุลาการในภาพยนตร์ที่กล่าวถึง คือลักษณะการที่ฝ่ายตุลาการต้องสงสัยว่ามีคำพิพากษาอันมีธงทางการเมืองเพื่อขึ้น² ถูกเรียกในวงวิชาการไทยตามความนิยามว่า “ตุลาการภิวัตน์” โดยยังมีการให้ความหมายในทิศทางที่แตกต่างกันออกไป แต่ความรวมคือ “เป็นการใช้อำนาจในเชิงรุกขององค์กรตุลาการเพื่อเข้ามาบีบคั้นในการตัดสินใจในประเด็นใหญ่ๆ ทางการเมือง (Mega Politics) ส่งผลทางการเมืองทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ” โดยเฉพาะผลในเชิงลบที่กลายเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญของการเมืองไทยในปัจจุบัน เช่น การยุบพรรคการเมือง และคำวินิจฉัยยอมรับการรัฐประหาร เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้ เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ จากกลุ่มพลังทางสังคมจำนวนไม่น้อย รวมถึงมีการเคลื่อนไหวต่อต้านที่เพิ่มมากขึ้นภายหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา

ในขณะเดียวกัน คำอธิบายในเชิงมโนทัศน์ของแนวคิด “ตุลาการภิวัตน์ในไทย” ยังคงมีการโต้แย้งกันอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถก้าวพ้นข้อจำกัดในการอธิบาย ด้วยการสร้างความรับรู้ในสังคมไทยเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันตุลาการที่ยังคุ้นเคยกับความเข้าใจในลักษณะโดยรวมที่ว่า “ศาลมีความอิสระ เป็นองค์กรแบบเชิงรับ ผู้พิพากษาทำหน้าที่โดยปราศจากอคติใดๆ แม้ในบทบาทการใช้อำนาจแบบเชิงรุก ก็จำกัดเพียงแค่ว่า “ตุลาการภิวัตน์” คือการกระทำของฝ่ายศาลที่แทรกแซงฝ่ายการเมืองเท่านั้น ความคุ้นชินกับสภาวะดังกล่าวนี้ แสดงถึงความไม่เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ในทางตุลาการศึกษาศาสตร์ (Judicial studies) ซึ่งมีทิศทางที่เลื่อนไหลไปตามพลวัตของสังคม รวมถึงเป็นการมองข้ามในมุมที่ว่า ฝ่ายตุลาการอาจเต็มใจร่วมมือกับฝ่ายรัฐ หรือยินยอมเป็นเครื่องมือให้กับกลุ่มการเมืองอื่นๆ ทว่าในวงวิชาการต่างประเทศ ประเด็นในข้างต้นล้วนถูกคลี่คลายลงบ้างแล้ว ดังการให้นิยามความหมายที่กว้างขึ้น เช่นว่า “ตุลาการภิวัตน์คือภาวะที่รัฐพึ่งพิงศาล”³ ที่สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มพลังอันหลากหลายต่างร่วมมือกันสร้างตุลาการภิวัตน์ ไม่ใช่ศาลเป็นผู้สร้างแต่ฝ่ายเดียว

² อวิรุทธ์ ชาลูนชัยกิตติกร, *ตุลาการภิวัตน์กับวิกฤตการณ์ทางการเมือง 2549*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสำนักงานศาลยุติธรรม, 2556).

³ Ran Hirschl, “The New Constitutionalism and the Judicialization of Pure Politics Worldwide,” *Fordham Law Review* 75, no. 2 (2006): 721-754.

2. วิถีวิทยาของการจัดวางแนวคิดทางการเมือง (Political Installation)

ในส่วนนี้จะเป็นการสร้างคำอธิบายเชิงทฤษฎีว่าด้วยแนวคิด “ตุลาการภิวัตน์” และนำเสนอสาระสำคัญของแนววิเคราะห์การจัดวางแนวคิดทางการเมือง (Political Installation) ซึ่งเป็นมโนทัศน์สำคัญในการอธิบายปรากฏการณ์ ผู้เขียนเลือกที่จะศึกษาผ่านโครงเรื่องภาพยนตร์ในฐานะตัวบททางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถนำมาถอดหาความหมายที่ผู้สร้างสรรค์พยายามนำเสนอออกมา ทั้งตัวบท (Text) และบริบท (Context) โดยมีการศึกษาร่วมกับ “แนววิเคราะห์การจัดวางแนวคิดทางการเมือง” (Political Installation) ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างแนวคิดด้านรัฐศาสตร์ร่วมกับศาสตร์ทางศิลปะ โดยวัชรพล พุทธรักษา นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Marxism) ได้นำเสนอไว้⁴

ในสาระสำคัญของแนวคิดนี้คือ การพยายามมองสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับความคิดเชื่อมโยงที่มีพลวัตกับสิ่งต่างๆ ความเป็นองค์รวมของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทใดบริบทหนึ่ง พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเท่านั้น โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการพยายามสร้างสำนึกร่วมให้เกิดแก่ผู้คน เพื่อนำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และสาระสำคัญอีกประการคือ การมองโลกในเชิงวิพากษ์ การพิจารณาให้เห็นถึงรากเหง้าของปัญหาซึ่งอาจจะมีความซับซ้อน และมีความเกี่ยวข้องทางการเมืองกันอยู่หลายชั้น⁵

แต่อย่างไรก็ดี สำหรับแนวความคิดดังกล่าว วัชรพลก็ไม่ได้นำเสนอคำตอบหรือสูตรสำเร็จเพื่อนำไปใช้ หากแต่มีข้อเสนอแนะว่า ผู้ใช้จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทแวดล้อมที่ต้องการเข้าไปศึกษาหรือทำความเข้าใจ โดยยึดหลักสำคัญของแนวคิด 3 ประการ ดังนี้ 1) การกลับไปทบทวนความคิดที่ถูกจัดวางไว้แล้ว (Installed) 2) การเข้าไปรื้อถอนความคิดที่ถูกจัดวาง (Uninstallation) และ 3) การจัดวางความคิดใหม่ (Reinstallation)⁶ ทั้งนี้ บนการก่อตัวของแนวความคิดดังกล่าว วัชรพล พุทธรักษา ได้เล็งเห็นถึงข้อจำกัดบางประการในทางทฤษฎีที่ไม่ได้

⁴ วีรชน เกษสกุล และวัชรพล พุทธรักษา, “การจัดวางความคิดทางการเมือง: แนวทางการวิเคราะห์การก่อตัวทางสังคมของกลุ่มคณะราษฎร,” *วารสารชุมชนวิจัย มหาลัยราชภัฏนครราชสีมา* 16, ฉ. 2 (2565): 1-13.

⁵ วัชรพล พุทธรักษา, *อันไดโนโอ กริมซี กับการจัดวางแนวคิดทางการเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สมมติ, 2560),: 168-170.

⁶ เรื่องเดียวกัน, 168-170.

เสนอแนวทางเกี่ยวกับการศึกษา และแนวทางในการนำไปปฏิบัติเอาไว้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงเป็นโอกาสที่ผู้ศึกษาสามารถที่จะตีความ และนำแนวคิดของเขาไปใช้อย่างเสรี

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงนำเสนอว่า “การเกิดขึ้น “ตุลาการภิวัตน์ในไทย” คือการประสานผลประโยชน์ร่วมของกลุ่มพลังทางสังคมอันหลากหลาย เพื่อรักษาการนำทางการเมือง โดยมีฝ่ายตุลาการเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญเพื่อสร้างความชอบธรรม ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการประกอบสร้างความเป็น “กลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์” (Historical Bloc) ภายใต้ฐานคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสซี โดยเขาอธิบายถึงแนวคิดการสร้าง “กลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์” ว่าเป็นความพยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงสถานะที่ชนชั้นและกลุ่มต่างๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และอุดมการณ์ ซึ่งจากเดิมนั้นใช้เกณฑ์การแบ่งแยกกลุ่มบุคคลในสังคมออกจากกันโดยใช้กรรมสิทธิ์เป็นตัวแบ่งชี้ฐานะทางชนชั้น และเห็นว่าชนชั้นคือต้นตอของปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งเกณฑ์การแบ่งในลักษณะดังกล่าวอยู่ในพื้นที่ของโครงสร้างส่วนล่าง (Base structure) แต่กรัมสซีกลับเห็นว่าการอธิบายโดยใช้เกณฑ์ทางชนชั้นนั้นมีลักษณะที่เป็นนามธรรมเกินไป เขาจึงเสนอในลักษณะการแบ่งกลุ่มที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเสนอว่าในแต่ละช่วงเวลาของประวัติศาสตร์อาจจะเกิดกลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากกลุ่มต่างๆ ชนชั้นต่างๆ มาร่วมมือกัน เพื่อที่จะต่อสู้กับกลุ่มอื่นๆ ดังนั้นลักษณะของกลุ่มประวัติศาสตร์จึงเป็นผลรวมของการที่โครงสร้างต่างๆ มาประกอบกันและเกิดเป็นเอกภาพเชิงซับซ้อนและขัดกันภายใน (Complex and contradictory unity) และมีลักษณะเป็นการเกาะเกี่ยวทั้งในระดับแนวตั้ง (Vertical) คือการข้ามระหว่างชนชั้น และระดับราบ (Horizontal) ที่เป็นกลุ่มย่อยทางชนชั้นของกลุ่มต่าง ๆ ภายในชนชั้นเดียวกัน⁷

ด้วยมโนทัศน์กลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์ในข้างต้น ผู้เขียนต้องการนำเสนอแนวคิดดังกล่าวเป็นแวนสำหรับการเข้าไปจัดวางแนวความคิดตุลาการภิวัตน์ด้วยมุมมองใหม่ (Reinstallation) ผ่านการใช้บทสะท้อนทางการเมืองจากภาพยนตร์ “The trail of The Chicago 7” เป็นต้นทางในการวิเคราะห์ ร่วมกับกรณีศึกษาคดีทางการเมืองสำคัญที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ตัวบททางสังคมจากภาพยนตร์ดังกล่าวจะเป็นการฉายภาพให้เห็นถึง

⁷ วัชรพล พุทธิรักษา, *อันโตนิโอ กรัมสซี กับการจัดวางแนวคิดทางการเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สมมุติ, 2560),: 168-170.

“กระบวนการตุลาการภิวัตน์” ที่เกิดขึ้น อันสามารถนำมาเปรียบเทียบเพื่อเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเท่าทันต่อแนวคิดตุลาการศึกษาได้ดังนี้

3. การเข้าไปทบทวน (Installed) แนวคิดตุลาการภิวัตน์ กับข้อโต้แย้งด้านนิยามความหมายในความรับรู้ของสังคมไทย

การกลับไปทบทวนแนวคิดที่จัดวางไว้แล้ว (Installed) ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการแรกในการจัดวางแนวคิดทางการเมือง (Political Installation) ซึ่งเป็นการกลับเข้ามาทบทวนชุดความคิดอันกระจัดกระจายของนักคิดท่านอื่นๆ ที่อธิบายไว้ และนำมาขมวดปม จัดแบ่งชุดความรู้ ออกไปตามกระแสทางความคิด เพื่อจะได้ทราบว่ามีชุดความคิดใดบ้างที่ขัดแย้งกัน หรือมีส่วนใดที่ยังเป็นประเด็นที่ต้องการคำอธิบายชุดใหม่

ทั้งนี้ กระแสความคิดของ “ตุลาการภิวัตน์ในไทย” อุบัติขึ้นในบริบทของการต่อสู้ทางอุดมการณ์อย่างแหลมคมในช่วงปี พ.ศ.2548 ร่วมกับกระแสต่อต้านอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ที่ก่อตัวขึ้นในระดับสูง แม้ว่าจะมีผู้จุดประเด็นเรื่อง “พระราชอำนาจ” เพื่อเปิดทางให้สถาบันพระมหากษัตริย์สามารถแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่และบังคับให้นายกรัฐมนตรีทักษิณออกจากอำนาจด้วยการอ้างมาตรา 7 ในรัฐธรรมนูญ แต่ขณะเดียวกัน แฉดวงปัญญาชนมีทรรศนะที่แตกต่างกัน ทั้งที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย⁸ จากนั้นได้มีเหตุการณ์สำคัญคือในหลวง ร.9 ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เหล่าตุลาการศาลปกครองสูงสุด และศาลยุติธรรม เข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่ง ทั้งยังทรงมีพระบรมราโชวาทแก่คณะตุลาการ ในแนวทางการแก้ไขวิกฤตทางการเมืองในห้วงเวลานั้น จึงเป็นที่มาของการกระทำเชิงรุกโดยฝ่ายตุลาการ จนเป็นที่มาของวาทกรรม “ตุลาการภิวัตน์”

แม้ว่างานส่วนใหญ่จะพุ่งเป้าไป ชีวยุทธ บุญมี ในฐานะผู้นำเสนอ แต่ไม่ควรละเลยว่าแนวคิดนี้เป็นการสอดรับจากหลายภาคส่วน รวมถึงหมุดหมายสำคัญที่เกิดขึ้นจากการตีความพระราชดำรัส อันชี้มูลให้เห็นถึงการเกาะเกี่ยวจากกลุ่มทางการเมืองต่างๆ ทว่าสิ่งที่ไม่สามารถ

⁸ วรเจตน์ ภาคิรัตน์, จุดไทม์ในสายลม: รัฐธรรมนูญ รัฐประหาร นายกฯพระราชทาน และตุลาการภิวัตน์, (กรุงเทพฯ: โอเพ่น, 2555): 16.

ปฏิเสธได้คือจุดประสงค์ในการใช้ตุลาการภิวัตน์ ซึ่งเป็นการการมุ่งทำลายความชอบธรรมของรัฐบาลในขณะนั้น งานศึกษาในไทยหลายชิ้นจึงเลือกนำเสนอเฉพาะส่วนที่เห็นว่าดี ว่าเหมาะสม จึงผลิตซ้ำว่าแนวคิดดังกล่าวมีมายาวนาน ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ใดๆ ดังเช่นว่า

“...แม้จะดูเหมือนว่าโลกจะค้นพบ“ตุลาการภิวัตน์” ในสามสี่ทศวรรษมานี้ และเพิ่งนำเสนอในสังคมไทยในปี 49 แต่ “ตุลาการภิวัตน์” มีมาก่อนยาวนาน ในฐานะการประกอบสร้างของการปกครอง”⁹

ด้วยเหตุนี้ “ตุลาการภิวัตน์” จึงถูกทำให้รับรู้ว่าเป็นแนวปฏิบัติที่หากันเป็นปกติในทางสากล คือการสนับสนุนให้อำนาจจากฝ่ายตุลาการเข้ามาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม โดยไม่ได้คำนึงว่าผลจากการใช้วิธีการดังกล่าว จะส่งผลในเชิงลบหรือเชิงบวกต่อประชาชนอย่างไร ซึ่งการนำไปใช้ในระยุณนั้นกลับปรากฏผลในทิศทางความขัดแย้ง ซึ่งมีข้อพิสูจน์กลุ่มงานสำคัญมากมาย เช่น งานของ ปิยบุตร แสงกนกกุล ที่ได้สรุปถึงปรากฏการณ์ “ตุลาการภิวัตน์” ในไทยตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมาว่า คติความที่อยู่ในกระบวนการตุลาการภิวัตน์จากปี 2549 จนถึงปัจจุบัน ส่งผลทางการเมืองที่ปรากฏเป็นโทษต่อกลุ่มทางการเมืองกลุ่มเดิม และเป็นกลุ่มเดียวในหลายกรณี ซึ่งเป็นผลกระทบทางการเมืองที่เกิดขึ้นโดยฉับพลัน ในขณะที่ผลจากคำตัดสินไม่ได้แสดงถึงการสร้างหลักกฎหมายพื้นฐานหรือการสร้างมาตรฐานในการตรวจสอบอำนาจรัฐแต่อย่างใด¹⁰

ข้อพึงสังเกตอย่างหนึ่งคือ งานต้นแบบของธีรยุทธ ได้สร้างหมุดหมายสำคัญให้งานวิชาการรุ่นหลังได้อ้างอิง และกลายเป็นทรรศนะในเชิงสนับสนุนหรือมอง “ตุลาการภิวัตน์แบบไทย” เป็นเรื่องปกติ อันจะเห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ กลุ่มงานที่นำเสนอความชอบธรรมของศาลรัฐธรรมนูญ¹¹ ที่ได้แย้งงานที่วิพากษ์องค์กรดังกล่าวอย่างแพร่หลายว่า “การวิพากษ์ตุลาการภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในรัฐไทยส่วนใหญ่มุ่งโจมตีบทบาทการทำงานของศาลรัฐธรรมนูญ” ศาลถูกใช้เป็น

⁹ วีระ สมบูรณ์, “มิติระหว่างประเทศในตุลาการภิวัตน์,” *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 48, ฉ. 1 (2561): 9.

¹⁰ ปิยบุตร แสงกนกกุล, *ศาลรัฐธรรมนูญ : ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร*, (นนทบุรี : ฟาเดียวกัน, 2560): 47.

¹¹ ชาย ไซซิด, “บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในเมืองไทย (พ.ศ. 2541-2557)” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563), 1-12.

เครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมือง¹², ศาลแทรกแซงการเมืองผ่านคำพิพากษา¹³, ศาลยอมรับประกาศคณะรัฐประหารในรูปคำวินิจฉัย¹⁴, ตุลาการปฏิบัติ¹⁶, ตลกรัฐธรรมนูญ¹⁷, การละเมิดอำนาจรัฐสภา¹⁸ และตุลาการธิปไตย¹⁹ รวมถึงการมองว่าคำพิพากษาของศาลว่าไม่ได้มีการยึดโยงกับประชาชน และเหล่าผู้พิพากษานั้นกลายเป็นหนึ่งเครือข่ายกษัตริย์นิยม²⁰ และขับเคลื่อนด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองในแบบกษัตริย์นิยมอีกเช่นกัน²¹

ทั้งยังเสนอต่อว่า การปฏิบัติงานของศาลรัฐธรรมนูญของในห้วงปี พ.ศ. 2541 – 2557 ไม่ได้เอนเอียงไปตามบริบททางการเมืองแต่อย่างใด คดีความที่เป็นข้อวินิจฉัยเกี่ยวกับแผนการเมืองเป็นเพียงภารกิจรองเท่านั้น และมองว่าการเปลี่ยนผ่านจากรัฐธรรมนูญปี 2540 เป็นฉบับปี 2550 ไม่ได้ส่งผลต่อโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญ²² แม้ผู้เขียนไม่ได้เห็นด้วยกับข้อเสนอเหล่านี้ แต่ถือว่าข้อจำกัดทั้งหลายได้กลายเป็นประเด็นในเชิงท้าทายของงานกระแสนี้ ที่ต้องสร้างคำอธิบายชุดใหม่ เพื่ออุดช่องโหว่จากข้อโต้แย้งนี้ในจำนวนที่ไม่มากนัก

หากปฏิเสธไม่ได้เช่นกันว่า ข้อโต้แย้งในข้างต้นล้วนได้รับอิทธิพลจากงานเขียน “ตุลาการภิวัตน์” ของธีรยุทธ บุญมี ซึ่งเกิดกระแสโต้กลับจากกลุ่มงานอื่นๆ เช่นกันว่า “ข้อเสนอของ

¹² ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, *ตุลาการภิวัตน์ปฏิวัติการเมืองไทย*, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2551)

¹³ ปิยะบุตร แสงกนกกุล, *ศาลรัฐประหาร: ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร*, (นนทบุรี: ฟาเคียวกัน, 2560): 47.

¹⁴ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *จุดไฟในสายลม*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเพ่นบู้คส์, 2552).

¹⁶ คณิน บุญสุวรรณ, *ศาลาธิปไตย: รวมบทความวิพากษ์ศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการภิวัตน์*, (กรุงเทพฯ: เอมีเอ็นเตอร์ไพรส์, 2556).

¹⁷ ปูนเทพ ศิริพงษ์, *ตลกรัฐธรรมนูญ*, (กรุงเทพฯ: ไซแนปส์ลิงกิงเฮาส์, 2556).

¹⁸ พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, *แนวคิดและหลักการว่าด้วยการละเมิดอำนาจรัฐสภา*, (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2558).

¹⁹ สมชาย ปรีชาศิลปกุล, *เมื่อตุลาการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน: รวมบทความว่าด้วยตุลาการภิวัตน์ ตุลาการพันลึกและตุลาการธิปไตย*, (กรุงเทพฯ: bookscape, 2560).

²⁰ Duncan McCargo, “Thailand. State of Anxiety,” In *Southeast Asian Affairs 2008*, edited by Daljit Singh and Tin Maung Maung Than, (Singapore: Institute of South East Asian Studies, 2008).

²¹ ธงชัย วินิจจะกุล, *นิติรัฐอภิสิทธิ์และราชานิธิธรรม: ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของ Rule by Law แบบไทย*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์, 2563).

²² ชัย ไชยชิต, “การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2541-2557),” *วารสารสถาบันพระปกเกล้า* 17, ฉ. 3 (2562): 22-23.

ธีรยุทธ เป็นการนำหลักการสากลมาปรับใช้อย่างผิดฝา ผิดตัว แสดงถึงความตื่นตัวในทางวิชาการ ส่งผลต่อความไม่เชื่อมั่นต่อสถาบันตุลาการอย่างไม่เคยมีมาก่อน²³

พร้อมกันนั้น ผู้เขียนจึงขมวดปมว่า “ตุลาการภิวัตน์” มีการต่อสู้ในกระแสความคิดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือฝ่ายกระแสหลัก เช่น ธีรยุทธ บุญมี, จริญ ภักดีธนากุล และงานของกลุ่มพิเชษฐ์ เมลาณนท์ ที่เป็นผู้สร้างความรับรู้ในสังคมไทยด้วยการริเริ่มนำคำว่า “ตุลาการภิวัตน์” ซึ่งเป็นการเรียกตามภาษาอังกฤษว่า “Judicialization of Politics หรือ Judicial Activism” อันหมายถึงการตีความกฎหมายอย่างก้าวหน้าของฝ่ายตุลาการเป็นกลุ่มแรกๆ โดยในช่วงนั้นคำว่า “ตุลาการภิวัตน์” ถูกใช้ในทางบวก ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตุลาการตีความกฎหมายเพื่อขยายสิทธิชุมชน หรือการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ²⁴ แต่เมื่อเกิดกระแสสังคมจากข้อเสนอของ ธีรยุทธ บุญมี งานของกลุ่มนี้กลับไม่ได้โต้แย้งในเชิงหลักการแต่อย่างใด²⁵

ด้วยอิทธิพลของคำนิยามในข้างต้น ทำให้คนในสังคมบางส่วนมีความเข้าใจบนฐานคิดที่ว่า การใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการมักเป็นไปในเชิงบวกทั้งหมด ศาลและผู้พิพากษาทำงานโดยปราศจากอคติทางการเมือง บังคับใช้กฎหมายตามตัวบทเท่านั้น ซึ่ง Shapiro เปรียบเปรยว่า “หากผู้พิพากษาทำหน้าที่เพียงแค่เฝ้ากฎระเบียบที่ถูกจัดเตรียมไว้ มาบังคับใช้ตามหลักนิติศาสตร์อันรัดกุม พวกเราคงจะต้องออกแบบเครื่องคอมพิวเตอร์ IBM มาทำงานแทนผู้พิพากษาได้ในเร็ววัน”²⁶

ด้วยธรรมชาติของงานกระแสหลักในข้างต้น จึงมีกลุ่มงานจำนวนไม่น้อยมองตุลาการภิวัตน์ในไทยเป็นเพียงการบิดผันคำศัพท์อันคลุมเครือในเชิงวิชาการ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ทางการเมืองได้อย่างชอบธรรม เช่น ในงานของจริญ โฆษณานนท์ ที่มีการวิพากษ์ว่า “ข้อเสนอของฝ่ายกระแสหลัก” อาจเป็นได้เพียงการแอบอ้างแนวคิดแบบสากลบางส่วนขึ้น เพื่อห่อหุ้มการใช้

²³ สมชาย ปรีชาศิลปกุล, *เมื่อตุลาการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน: รวบรวมความว่าด้วยตุลาการภิวัตน์ ตุลาการพันธุ์ และตุลาการฮิปปี้*, (กรุงเทพฯ: bookscape, 2560).

²⁴ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *จุดไฟในสายลม: รัฐธรรมนูญ รัฐประหาร นายกรัฐมนตรี และตุลาการภิวัตน์*, (กรุงเทพฯ: โอเพ่น, 2555), 16.

²⁵ จริญ โฆษณานนท์, *นิติปรัชญา: หลักนิติธรรม สภาวะยกเว้น และปฐมบทแห่งคำพิพากษานาวารัฐประหารนิยม-ตุลาการภิวัตน์*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563), 65.

²⁶ Martin Shapiro, “Political jurisprudence,” In *On Law, Politics, and Judicialization*, edited by Martin Shapiro and Alec Stone Sweet, (Oxford: Oxford University Press, 2002), 19-54.

อำนาจตุลาการอย่างอคติและเลือกข้าง โดยมีวาระซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลัง²⁷ ประกอบกับ สมชาย ปรีชาศิลปกุล ที่ได้มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่า

“หากประเมินงานแนวคิดตุลาการวิวัฒน์ของธีรยุทธ บุญมี ในฐานะ *Political Propaganda* ที่สร้างแรงขับเคลื่อนในการลดความชอบธรรมของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ผู้เขียนงานดังกล่าวคงมีสถานะเป็นนักการเมืองคนหนึ่ง แต่หากประเมินคุณค่าในเชิงวิชาการแล้ว งานชิ้นนี้ควรต้องถูกประเมินความน่าเชื่อถือ ความเข้าใจด้านแนวคิด ความเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ โดยเฉพาะ บทบาททางการเมืองของฝ่ายตุลาการในโลกช่วงต้นศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างมาก”²⁸

ด้วยคำอธิบายที่ขัดแย้งกัน หากมองในแง่ของการใช้อำนาจเชิงรุกขององค์กรตุลาการที่ฝ่ายกระแสหลักได้นำเสนอ คำอธิบายลักษณะนี้มีการบัญญัติไว้แล้วในงานวิชาการในตะวันตก ซึ่งเป็นที่นิยมอยู่สองคำคือหนึ่ง “Judicialization of Politics” (คำนี้เป็นที่นิยมในนักวิชาการไทยในสายวิพากษ์) และสอง “Judicial Activism” โดยคำแรกเป็นที่นิยมในยุโรป และคำที่สองเป็นที่นิยมในอเมริกา แต่โดยรวมคือมีความหมายแบบเดียวกันในลักษณะที่ว่า “เป็นการขยายขอบเขตอำนาจตุลาการเข้าไปในพรมแดนทางการเมือง” ทว่าความสำคัญที่ควรเน้นย้ำมากกว่าข้อถกเถียงในเรื่องการบัญญัตินิยามความหมาย คือการให้ความสำคัญในแง่มุมที่ว่า กรณีใดเป็นการใช้อำนาจตุลาการในเชิงบวกหรือกรณีใดเป็นการใช้อำนาจในเชิงลบ” ซึ่งมีตัวอย่างในการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ดังนี้

วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ได้แสดงตัวอย่างการใช้ตุลาการวิวัฒน์ในเชิงบวก กรณีที่ศาลใช้อำนาจในการตีความกฎหมายอย่างก้าวหน้าที่เป็นไปเพื่อขยายสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยอธิบายว่า

“ที่อเมริกา ในต้นศตวรรษที่ 20 หน่วยงานการรถไฟมีการจัดเส้นทางเดินรถ โดยมีการแยกเป็นโบกี้คนดำ และโบกี้คนขาว ห้ามปะปนกัน หมายความว่า คนขาวห้ามนั่งกับคนดำ คนดำห้ามนั่งกับคนขาว ต่อมา มีการฟ้องร้องกันว่า

²⁷ จริญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา: หลักนิติธรรม สภาวะยกเว้น และปฐมบทแห่งคำพิพากษาแนวรัฐประหาร นิยม-ตุลาการวิวัฒน์, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563),: 264.

²⁸ สมชาย ปรีชาศิลปกุล, เมื่อตุลาการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน: รวบรวมความว่าด้วยตุลาการวิวัฒน์ ตุลาการพันธุ์ และตุลาการไทย, (กรุงเทพฯ: bookscape, 2560),: 34-35.

ลักษณะดังกล่าวขัดกับหลักความเสมอภาค เป็นการเลือกปฏิบัติ แต่ศาลฎีกายืนยันว่าทำได้ ไม่มีปัญหา ต่อมาอีก 30 ปี เกิดกรณีคล้ายกันเกิดขึ้น แต่เป็นการแยกระหว่างโรงเรียนคนผิวดำ โรงเรียนคนผิวขาว ศาลจึงทำการทบทวนคำพิพากษาในอดีต และเห็นว่าหากยึดตามคำพิพากษานี้จะทำให้สังคมแบ่งแยก ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ศาลจึงวินิจฉัยว่ากระทำไม่ได้ ซึ่งคำวินิจฉัยดังกล่าวส่งผลให้สังคมเกิดการหล่อหลอมมากขึ้น แสดงถึงการตีความอย่างก้าวหน้า และทำให้เห็นถึงความเท่าเทียมระหว่างคนดำและคนขาว”²⁹

ในส่วนของกรณีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจอย่างกว้างขวางของฝ่ายตุลาการ แต่มีคำพิพากษาในลักษณะที่เป็นเชิงลบ ตกอยู่ภายใต้คำวิจารณ์ที่รุนแรง โดย Andrew Altman ได้ยกตัวอย่างคือ “คำพิพากษาช่วงก่อนสงครามกลางเมืองอเมริกา” ที่ขัดขวางการแก้ไขกฎหมายเรื่องทาสให้เป็นสิ่งผิดกฎหมาย แม้หลังสงครามกลางเมืองจะมีคำพิพากษาที่คว่ำกฎหมายซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อประกันความเสมอภาคให้แก่คนอเมริกันผิวดำ แต่การขัดขวางการเลิกทาสย่อมเป็นเรื่องการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา รวมถึงเป็นการลิดรอนสิทธิของประชาชนอย่างปฏิเสธไม่ได้³⁰

ด้วยเหตุนี้ การใช้ตุลาการภิวัตน์ในทางก้าวหน้า จะต้องเป็นคุณต่อประชาธิปไตย ส่วนในเชิงลบคือการใช้อำนาจตุลาการเพื่อหวังผลในทางการเมือง ฉะนั้น การเรียกขานตุลาการภิวัตน์ในงานชิ้นนี้จึงหมายถึงว่า “เป็นกระบวนการสร้างความร่วมมือของกลุ่มทางการเมือง” โดยหวังพึ่งฝ่ายตุลาการเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความชอบธรรม และมีผลในเชิงลบ เรียกตามความนิยมของนักวิชาการไทยว่า “Judicialization of Politics” โดยจะมีการชี้ให้เห็นผ่านข้อเปรียบเทียบทั้งในต่างประเทศจากภาพยนตร์ที่เป็นบริบทการเมืองในต่างประเทศ และคดีทางการเมืองในประเทศไทยที่ถูกตั้งคำถามจากสังคมว่ามีความเป็นการเมืองในการตัดสินคดีเช่นเดียวกัน

²⁹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, จุดไฟในสายลม: รัฐธรรมนูญ รัฐประหาร นายภา พระราชทาน และตุลาการภิวัตน์, (กรุงเทพฯ: โอเพ่น, 2555): 226-227.

³⁰ Andrew Altman, *Arguing About Law: Introduction to Legal Philosophy*, (Wadsworth Publishing Company, 1996).

4. การรื้อถอนความคิดที่ถูกจัดวาง (Uninstallation)

หลังจากการเข้าไปพบทวนแนวคิดที่ถูกจัดวางไว้แล้ว (Installed) ทำให้ทราบถึงพลวัตของกระแสทางความคิดที่มีลักษณะขัดแย้งกัน ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างในเชิงวิชาการ อันเห็นว่าส่วนใดควรถูกรื้อถอน (Uninstallation) หรือส่วนใดต้องทำการจัดวางตำแหน่งแห่งที่แบบใหม่ ซึ่งในส่วนของการอธิบายในหัวข้อนี้ จะเป็นการยกประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ “ตุลาการภิวัตน์” และปฏิสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างตัวแสดงทางการเมืองต่างๆ ที่ปรากฏในเรื่องย่อของภาพยนตร์มาทำการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การโต้แย้งแนวความคิดที่มีอยู่เดิม ทั้งในเชิงหลักฐานและลักษณะการตีความเพื่อสร้างข้อเสนอชุดใหม่ ซึ่งมีโครงเรื่องโดยย่อดังนี้

โครงเรื่องโดยย่อของภาพยนตร์เรื่องนี้อ้างอิงจากเหตุการณ์จริงในทางประวัติศาสตร์การเมืองของชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นเรื่องราวของ 7 แกนนำในการเดินขบวนประท้วงสงครามเวียดนาม ที่ได้นำพามวลชนร่วมหมื่นคนไปปักหลักประท้วงในเมืองชิคาโกระหว่างงานประชุมใหญ่ของพรรคเดโมแครต (Democrat Party) โดยจัดขึ้นเมื่อปลายเดือนสิงหาคมปี ค.ศ. 1968 ที่เป็นการประชุมเพื่อคัดเลือกตัวแทนพรรคเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งประธานาธิบดีในเดือนพฤศจิกายน แต่การชุมนุมที่เริ่มต้นขึ้นอย่างสงบเริ่มถูกขัดขวาง เมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมพยายามยื่นขออนุญาตจากเมืองชิคาโกให้เคลื่อนตัวเข้าใกล้สถานที่ประชุม ทว่า ริชาร์ด เดลีย์ นายกเทศมนตรีชิคาโกปฏิเสธทุกคำขอ ชำยังประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในบริเวณใกล้เคียง ตามด้วยการสั่งการให้ตำรวจ 12,000 นาย และกองกำลังพิทักษ์มาตุภูมิแห่งโอลินอยส์ 5,600 นาย รวมถึงทหารอีก 5,000 นาย เข้าสลายการชุมนุมด้วยแก๊สน้ำตาและกระบอกในวันที่ 28 สิงหาคม 1968 (โดยผู้ชุมนุมตอบโต้ด้วยก้อนหินและขวด) ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บหลายร้อยและถูกจับกุมถึง 668 คน นำมาสู่คดีบนชั้นศาล เมื่อกระทรวงยุติธรรมของรัฐบาล ในคำสั่งของประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ที่ตั้งข้อหาจำเลยจำนวน 8 คนว่า สมคบคิดกันก่ออาชญากรรมด้วยการเดินทางข้ามเส้นแบ่งเขตรัฐเพื่อจูงใจปลุกระดมให้เกิดการจลาจล³¹

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีเริ่มต้นในวันที่ 24 กันยายน 1969 หรือกว่าหนึ่งปีถัดมา โดยกินระยะเวลายาวนานกว่า 5 เดือน คดีความเต็มไปด้วยเรื่องราวอันโกลาหล เช่น กรณีภายใน

³¹ ธิดา ผลิตผลการพิมพ์, “เรื่องจริงสุดเดือดของคดีประวัติศาสตร์ ‘CHICAGO 7,’” *The Film club*, 20 ตุลาคม 2563.

ศาลผู้พิพากษาใช้อคติแทรกแซงครอบงำคดีอย่างไม่เคยปรากฏ ขณะที่ภายนอกศาลก็เนืองแน่นไปด้วยผู้คนซึ่งร่วมเปล่งเสียงตะโกนประโยคที่ว่า “ทั้งโลกกำลังเผ่าดู!” อันมีนัยถึงการจับตามองความพยายามของรัฐบาลที่กำลังต้องการเล่นงานฝ่ายซ้ายและกำจัดขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านสงครามเวียดนาม³²

จากโครงเรื่องในข้างต้น ถือเป็นการฉายภาพลักษณะของการใช้อำนาจตุลาการที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับคดีทางการเมืองที่สะท้อนออกมาจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในปี ค.ศ.1968 ซึ่งผู้เขียนได้มีการแบ่งหน่วยการวิเคราะห์บทสะท้อนทางการเมืองจากภาพยนตร์ออกเป็น 3 ระดับดังนี้

1) การวิเคราะห์ในระดับปัจเจกบุคคล (Individuals Level)

“เมื่อเป็นคดีการเมือง ก็มีคำตัดสินล่วงหน้าไว้แล้ว”

ประเด็นที่เป็นจุดเน้นสำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมในเชิงปัจเจกบุคคลของบุคลากรจากฝ่ายตุลาการ อันชี้ว่ามีการทำหน้าที่โดยมีธงทางการเมืองเป็นตัวชี้นำ ซึ่งบทบาทของผู้พิพากษา จูเลียส ฮอฟฟ์แมน (Julius Hoffman) ในคดีดังกล่าว ได้แสดงออกอย่างชัดเจนถึงอคติต่อจำเลยในคดี เช่น การเจตนาเรียกชื่อจำเลย “เดวิด เดลลิงเจอร์” (David Dellinger) (ผู้นำกลุ่มรวมใจยุติสงครามเวียดนาม) ให้พ้องกับ “จอห์น ดิลลิงเจอร์” (John Dillinger)³³ เพื่อสร้างความสับสนให้คณะลูกขุน เช่นเดียวกับการสั่งปลดคณะลูกขุนที่มีท่าทีในการสนับสนุนฝ่ายจำเลย ในขณะที่เดียวกันก็มีการตั้งคำถามถึงการมีอคติต่อการเหยียดผิวของจำเลย เช่น การนำเอาคดีของ บ็อบบี้ ซีล (ชายผิวสี) ซึ่งถูกกล่าวหาว่าฆ่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ เข้ามาร่วมกับการไต่สวนในคดีประทุ้งนี้ โดย บ็อบบี้ ซีล ได้แตกต่างกับศาลว่า

“ตรงนี้มีอยู่ 8 คน แต่ป้ายข้างนอกนั้นเขียนว่า ‘ปล่อยซิคาโกทั้ง 7’ ผมไม่เกี่ยว”

ซีล กล่าว

ทั้งนี้ บทสะท้อนสำคัญถึงความมีอคติของผู้พิพากษาคือ การที่ผู้พิพากษาดัดตนจำเลยอย่างหนักตลอดการพิจารณาคดี จนบ็อบบี้ ซีล ชายผิวดำที่ถูกนับรวมเข้ามาในคดีนี้อย่างไม่เป็น

³² เรื่องเดียวกัน

³³ อดีตอาชญากรชื่อดังชาวอเมริกัน

ธรรมทนต์ไม่ไหว และระเบิดอารมณ์ออกมา ทำให้ผู้พิพากษาสั่ง “ใช้โซ่มัดมือ มัดเท้า และผ้าอุดปาก รวมถึงกักขังจำเลยดังกล่าวเป็นเวลา 3 วัน” โดยผู้พิพากษาย้ำว่า “ตนปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นกลาง ไม่ได้มีอคติแต่อย่างใด” นับเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในศาลของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น³⁴

จากตัวบทดังกล่าวได้ตอกย้ำว่า บทบาทของบุคลากรในทางตุลาการได้เปลี่ยนไปจากความรู้แบบเก่าในลักษณะที่ว่า “ผู้พิพากษาในรูปแบบดั้งเดิมเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการค้นหาว่า ประเด็นข้อพิพาทนั้นมีกฎหมายใดเกี่ยวข้อง และเมื่อนำกฎหมายนั้นมาบังคับใช้จะมีผลอย่างไร ความเข้าใจในลักษณะนี้ถูกเรียกว่า “นิติศาสตร์ในเชิงกลไก” (mechanical prudence)³⁵ โดยหลักคิดดังกล่าวถูกโต้แย้ง และมองการกระทำของผู้พิพากษาในมุมที่ต่างออกไป สอดคล้องกับข้อเสนอของ สมชาย ปรีชาศิลปกุล ที่เสนอว่า “การจัดวางบทบาทขององค์กรตุลาการในข้างต้นได้ถูกปฏิเสธจากสำนักแนวคิดทางกฎหมายแบบสังคมนิยมของอเมริกา (American legal Realism) ซึ่งวิพากษ์แนวคิดนิติศาสตร์ในเชิงกลไก และปฏิเสธความเชื่อที่ว่า “บทบาทของผู้พิพากษาที่บังคับใช้กฎหมายอย่างตรงไปตรงมา” แต่แนวคิดสังคมนิยมทางกฎหมายแบบอเมริกา ได้ให้ความสำคัญกับกฎหมายที่ถูกบังคับใช้ในความเป็นจริง และกฎหมายไม่สามารถถูกค้นพบหรืออนุมานได้จากกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลในทางคำพิพากษาได้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น ภูมิหลังของผู้พิพากษา อุดมการณ์ทางการเมือง ความเชื่อทางศาสนา ผิวสี เพศสภาพ เป็นต้น”³⁶

สมทบด้วยข้อสรุปจากงานของ Shapiro ที่มองว่า “ผู้พิพากษาไม่ได้ทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ที่ปล่อยให้กฎหมายพูดตามบทบัญญัติ” แต่กลับมองว่า “ผู้พิพากษาเป็นหนึ่งใน

³⁴ จิรัชญา ชัยชุมขุน, “ผู้ชุมนุม ตำรวจ และตุลาการที่เอนเอียง : หนังกการเมืองสุดเดือด The Trial of the Chicago 7,” The Matter, 20 มีนาคม 2564.

³⁵ Tom Ginsberg, *Judicial Review in New Democracies: Constitutional Courts in Asian Cases*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).

³⁶ สมชาย ปรีชาศิลปกุล, *เมื่อตุลาการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน: รวมบทความว่าด้วยตุลาการภิวัตน์ ตุลาการพันธุ์ และตุลาการฮิปปี้*, (กรุงเทพฯ: bookscape, 2560);: 212.

ตัวแสดงทางการเมืองที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามความรู้สึก บริบทแวดล้อม อันผ่านการคิด คำนวณถึงส่วนได้ ส่วนเสียต่อการตัดสินใจในการพิจารณาตีความ³⁷

บทบาทผู้พิพากษา “จูเลียส ฮอฟฟ์แมน” ที่ปรากฏในภาพยนตร์ แม้มีอาจสรุปได้ว่า ตัวเขาเองได้รับอิทธิพลจากในทางจิตวิทยาอย่างไร แต่สิ่งที่สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนคือการบอก ว่า ผู้พิพากษาอาจไม่ได้เป็นตัวกลางในการตัดสินตามบทบัญญัติของกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว

2) การวิเคราะห์ในระดับเชิงโครงสร้างสถาบัน (Institutional Structure)

นานาทรศนะจากการวิเคราะห์ภาพยนตร์ดังกล่าวมักชี้ว่า องค์การตุลาการของสหรัฐอเมริกา ในขณะนั้นถูกแทรกแซงโดยฝ่ายบริหาร³⁸ โดยผู้เขียนมีความเห็นที่แตกต่างในแง่การวิเคราะห์ในเชิง บรรทัดฐานว่า หากศาลปราศจากความเป็นการเมืองและมีอำนาจโดยอิสระ ไม่ขึ้นกับฝ่ายนิติ บัญญัติหรือฝ่ายบริหารด้วยแล้ว การวิเคราะห์ที่ว่า “สถาบันที่มาจากการเลือกตั้งแทรกแซงฝ่าย ตุลาการนั้น” คงจะเป็นข้อเสนอที่ไม่เพียงพอ และมองข้ามความเป็นการเมืองในเชิงตุลาการ เพราะ ถ้าศาลมีอิสระจริง คงมีอาจถูกแทรกแซงโดยสถาบันอื่นๆ ซึ่งประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอ ของ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล ที่อธิบายผ่านกรณีศึกษาในคดีทางการเมืองไทยว่า

“หากศาลเป็นอิสระจริง การจับกุมส่งฟ้องนั้นควรเป็นแค่การกล่าวหา เป็นการ กระทำของตำรวจ ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารที่ศาลจะต้องกำกับตรวจสอบ ศาลจะต้องถือไว้ก่อนว่าคนเหล่านั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ และเริ่มพิจารณาโดยใช้กฎหมายตามลำดับ ซึ่งเป็นหลักของ ‘presumption of innocence’ หรือการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ถ้าศาลให้คุมขังตามที่ตำรวจกล่าวหาทันทีแปลว่า ไม่มีใคร ตรวจสอบอำนาจของฝ่ายบริหารแล้ว”³⁹

³⁷ Martin Shapiro, “Political Jurisprudence,” In *On Law, Politics, and Judicialization*, edited by Martin Shapiro and Alec Stone Sweet, (Oxford: Oxford University Press., 2002), 19-54.

³⁸ จิรัชญา ชัยชุมขุน, “ผู้ชุมนุม ตำรวจ และตุลาการที่เอนเอียง: หนังกการเมืองสุดเดือด The Trial of the Chicago 7,” *The Matter*, 20 มีนาคม 2564.

³⁹ ไอลอว์, “ศาลและความยุติธรรม ?” ศาลต้องทำให้คนเห็นว่ามันคือความยุติธรรม,” สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2565, <https://ilaw.or.th/node/6219>

การวิเคราะห์ตัวบทในระดับโครงสร้าง กลับไม่ได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นการแทรกแซงจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นการที่ “รัฐพึ่งพิงศาล” หรือมีการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน (ฝ่ายบริหาร, ฝ่ายตุลาการ, ฝ่ายกลไกรัฐ) ไม่เพียงแต่อคติส่วนตัวของผู้พิพากษาที่เป็นเพียงฉากหน้าของกระบวนการยุติธรรม ตัวภาพยนตร์ยังฉายให้เห็นถึงฉากหลังของกระบวนการยุติธรรมมีธงทางการเมืองเป็นตัวชี้นำ เริ่มตั้งแต่อัยการสูงสุดในขณะนั้นกดดันให้อัยการ “ริชาร์ด ชูลซ์” ซึ่งรับผิดชอบคดีนี้ว่าต้องเอาผิดกับจำเลยให้ได้⁴⁰ ประกอบกับอดีตอัยการสูงสุดเคยได้ให้ปากคำว่า “เขาเคยได้รับโทรศัพท์จากประธานาธิบดี “ริชาร์ด นิกสัน” ที่ถามว่า “จะเอาผิดกับกลุ่มที่ประท้วงไหม แล้วอัยการสูงสุดตอบว่า “ไม่” เพราะกองคดีอาญาสืบสวนได้ข้อสรุปแล้วว่า กรมตำรวจชิคาโกเป็นผู้เริ่มการจลาจล ทั้งยังช่วยยืนยันว่า แกนนำแต่ละคนไม่ได้สมคบคิดกันตามที่รัฐกล่าวอ้าง”⁴¹ นั่นเป็นการแสดงให้เห็นว่า ฝ่ายรัฐพยายามใช้กลไกอำนาจรัฐต่างๆ ทั้งอัยการ ผู้พิพากษา ตำรวจ เพื่อเอาผิดกับกลุ่มผู้ชุมนุม เหตุเพราะข้อเรียกร้อง “การต่อต้านสงครามเวียดนาม” ของผู้ชุมนุมส่งผลกระทบในเชิงนโยบายหลักของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น

ด้วยความสัมพันธ์ทางอำนาจที่สะท้อนจากภาพยนตร์สามารถอธิบายได้ว่า การที่ฝ่ายรัฐพยายามครองอำนาจนำทางการเมืองหรือพยายามควบคุมผู้เห็นต่าง เป็นลักษณะพฤติกรรมที่ชนชั้นและกลุ่มต่างๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และอุดมการณ์ ซึ่งเรียกว่า ลักษณะ “กลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์” (Historical Bloc) ซึ่งกลุ่มพลังทางสังคมต่างๆ เหล่านี้มีการประสานผลประโยชน์ร่วมกันภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองที่เป็นเจตจำนงร่วมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อครองอำนาจนำในทางการเมือง⁴²

ท้ายสุด ศาลอุทธรณ์ภาค 7 ได้กลับคำตัดสินและสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ ซึ่งอัยการสหรัฐอเมริกาปฏิเสธที่จะทำคดีอีกครั้ง แล้วในปี 1972 ศาลอุทธรณ์กลับคำตัดสินให้แกนนำทั้ง 5 คนที่ต้องโทษติดคุกพ้นผิดทั้งหมด พร้อมด้วยเหตุผลว่า “ผู้พิพากษามีพฤติการณ์ที่เป็นอคติต่อ

⁴⁰ นิศารัฐิยะ ทองน้อย, “The Trial of the Chicago 7: บุตรทั้ง 7 คนของอเมริกา และลูกกำพร้าอีก 1,” *The Momentum*, 20 ธันวาคม 2563.

⁴¹ จิรัชญา ชัยชุมขุน, “ผู้ชุมนุม ตำรวจ และตุลาการที่เอนเอียง: หนังกการเมืองสุดเดือด The Trial of the Chicago 7,” *The Matter*, 20 มีนาคม 2564.

⁴² วรพล พุทธิรักษา, *อินโตนีโอ กรัมสกี กับการจัดวางแนวคิดทางการเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สมมุติ, 2560),: 168-160.

จำเลย”⁴³ ด้วยความสำคัญเหล่านี้ หากมองย้อนถึงนัยการแห่งการใช้แนวคิดตุลาการภิวัตน์ในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา บทสะท้อนจากภาพยนตร์ ได้เผยให้เห็นถึงเค้าโครงการพิจารณาตัดสินเมืองมาขึ้น ซึ่งมักถูกกำหนดคำตัดสินไว้ล่วงหน้า อันเกิดจากความร่วมมือในลักษณะที่ฝ่ายรัฐร่วมมือกับฝ่ายตุลาการเพื่อจัดผู้เห็นต่างทางการเมือง พร้อมทั้งโต้แย้งหลักการดั้งเดิมที่ว่าฝ่ายศาลเป็นอิสระจากการเมือง

3) การรื้อถอนในเชิงแนวคิดและทฤษฎี

จากบทสะท้อนทางในข้างต้น ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และระดับเชิงโครงสร้าง ชี้ให้เห็นว่า ฝ่ายตุลาการ ต่างมีพฤติกรรมที่ฉีกออกจากบรรทัดฐานดั้งเดิมในฐานะสถาบันทางการเมืองแบบเชิงรับ ทว่าเมื่อย้อนทำความเข้าใจถึงความรับรู้ในวงวิชาการกระแสหลักของไทย กลับยังมีข้อสรุปที่ไม่แตกต่างไปจากความรับรู้เดิม⁴⁴ แต่พลวัตในทางตุลาการศึกษาศึกษา บทบาทของผู้พิพากษาได้ถูกทำลายลงด้วย “ตัวแบบเชิงทัศนคติ (Attitudinal Model)” ที่โต้แย้งผู้พิพากษาแบบอุดมคติ ซึ่งมองว่าผู้พิพากษาจะไม่นำความรู้สึกตนเองลงไปเกี่ยวพันกับคดีความ แต่ข้อมูลเชิงประจักษ์สรุปว่า ผู้พิพากษามีความรู้สึกนึกคิดเหมือนคนทั่วไป และสามารถถูกชักจูงไปในทางใดทางหนึ่งเสมอ เป็นไปได้ว่าในคดีเดียวกัน ผู้พิพากษา 2 คนจะมีคำตัดสินที่แตกต่างกัน⁴⁵

เช่นเดียวกับในเชิงโครงสร้าง ซึ่งหากไม่เป็นการกล่าวจนเกินเลยศาลทุกศาล เกี่ยวพันกับการเมือง อาจต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติมว่า สถาบันตุลาการแต่ละประเภทมีความเป็นการเมืองแตกต่างกัน ศาลอาญา ศาลแรงงาน ศาลเยาวชน ย่อมห่างไกลพรมแดนทางการเมืองได้มากกว่า ศาลปกครองหรือศาลรัฐธรรมนูญ⁴⁶

⁴³ จิรัชญา ชัยชุมขุน, “ผู้ชุมนุม ตำรวจ และตุลาการที่เอนเอียง: หนังกองเมืองสุดเดือด The Trial of the Chicago 7,” *The Matter*, 20 มีนาคม 2564.

⁴⁴ ชาย ไซยชิต, “การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2541-2557)” *วารสารสถาบันพระปกเกล้า* 17, ฉ. 3 (2562): 22-23.

⁴⁵ Lawrence Baum, “What Judges Want: Judges’ Goals and Judicial Behavior,” *Political Research Quarterly* 47, no. 3 (1994): 749-768.

⁴⁶ Martin Shapiro, “Political Jurisprudence,” In *On Law, Politics, and Judicialization*, edited by Martin Shapiro and Alec Stone Sweet, (Oxford: Oxford University Press., 2002): 19-54.

ในกรณีศาลไทย ความเป็นศาลการเมืองอาจเห็นได้ชัดเจนจากศาลรัฐธรรมนูญ มากกว่าศาลอื่นๆ เช่นในงานสำคัญที่ศึกษาบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในเชิงสถาบันตั้งแต่ พ.ศ. 2541-2557 มีข้อสรุปที่น่าสนใจว่า การทำงานของศาลรัฐธรรมนูญโดยรวม มิได้ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ความขัดแย้ง คิดกันว่า 677 คดีมีความแตกต่างกันไปในหลายลักษณะ โดยที่ผลจากการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 เปลี่ยนเป็น 2550 ไม่ได้ส่งผลในเชิงโครงสร้างมากนัก และคดีข้อพิพาททางการเมืองมีเพียงเล็กน้อยหากเทียบกับคดีโดยรวม ทั้งยังมองว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะใช้อำนาจได้ก็ต่อเมื่อมีคดีความเท่านั้น⁴⁷ ข้อสรุปลักษณะนี้ได้กลายเป็นความแปลกใหม่อย่างมากในระยะหลัง

จากข้อเสนอข้างต้น หากชวนวิเคราะห์เพิ่มเติมว่า ศาลรัฐธรรมนูญไทยอาจมีโอกาสดูระบบทางการเมืองขึ้นเพื่อเบี่ยงเบนคำตัดสินได้เช่นกันด้วย “ตัวแบบเชิงกลยุทธ์” (strategic model) ซึ่งโต้แย้งว่า สถาบันตุลาการมักให้น้ำหนักกับสภาวะแวดล้อมทางการเมืองเป็นสำคัญ มีการคาดคะเนถึงผลจากคำตัดสินต่างๆ จากฝ่ายการเมือง “ผู้ที่ถือเงินและปืน ไม่มีเหตุผลที่จะต้องกลัวข้อ”⁴⁸ และพยายามสร้างคำวินิจฉัยที่เอื้อต่อฝ่ายตนเอง⁴⁹ ฉะนั้นคดีทางการเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างปี 2541 - 2557 ทั้ง 677 คดี มีถึง 188 คดีที่เกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งที่ว่าด้วยการเมือง แม้จะเป็นตัวเลขในจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับคดีทั้งหมด แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าหลังปี 2549 คดีในทำนองนี้มีจำนวนที่สูงขึ้น และกลายเป็นประเด็นหลักในการตั้งคำถามว่า “ศาลยินยอมให้ฝ่ายการเมืองขึ้นหรือไม่”

ประกอบกับ หากมองว่าการเปลี่ยนแปลงของรัฐธรรมนูญจากฉบับ 2540 เป็นฉบับ 2550 ไม่กระทบในเชิงโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญมากนัก ผู้เขียนไม่สู้จะเห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว โดย ILAW มีการแจกแจงโครงสร้างของฝ่ายตุลาการ และองค์กรอิสระ จะเห็นได้ว่าโครงสร้างของฝ่ายศาลถูกปรับแต่งในหลายส่วน เช่น ที่มาของตำแหน่ง, อำนาจหน้าที่ และอำนาจ

⁴⁷ ชาย ไซยชิต, “การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2541-2557)” วารสารสถาบันพระปกเกล้า 17, ฉ.3 (2562): 22-23.

⁴⁸ ภูริ พวงศ์เจริญ, “กฎหมายเพียงร่างทรง: แนวทางเชิงวิพากษ์ในการศึกษาสถาบันตุลาการ,” วารสารสังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 45, ฉ. 2 (2558): 27-48.

⁴⁹ Lawrence Baum, 749-768.

การควบคุมตรวจสอบ⁵⁰ ยังมีรวมถึงการรัฐประหาร 2549 อันถือเป็นการจัดวางโครงสร้างทางอำนาจใหม่ที่ถอนรากถอนโคนอำนาจจากฝ่ายรัฐบาลเดิมจนเหี้ยนเตียน

แม้มีงานเชิงวิพากษ์พยายามชี้ว่า การเกิดตุลาการภิวัตน์แบบไทยมีมูลเหตุจากพฤติกรรมของศาลและผู้พิพากษา ข้อเสนอดังกล่าวมักถูกแย้งว่า ศาลรัฐธรรมนูญทำตามบทบาทหน้าที่เท่านั้น “เมื่อไม่มีผู้ฟ้อง ศาลย่อมไม่มีคำพิพากษา” แม้จะเป็นการโต้กลับที่อิงกับอำนาจหน้าที่อันเป็นบรรทัดฐานของฝ่ายตุลาการ แต่ข้อสรุปดังกล่าวอาจเป็นการละเลยต่อปัจจัยแวดล้อมทางการเมือง โดยเฉพาะหลังมีการตั้งคำถามพอสมควรกับตัวแสดงกลุ่มใหม่คือ “นักร้องเรียนคดีทางการเมือง” เพื่อให้ข้อขัดแย้งต่างๆ เข้าสู่แดนอำนาจของศาล โดยมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้ใช้ช่องว่างระหว่างความเป็นพลเมืองดีกับการร้องเรียนเพื่อกลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง⁵¹ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอย่างหลัง สอดคล้องกับงานของจาตุรงค์ สุทาวัน และวริระ หวังสัจจะโชค ที่สรุปว่า นักร้องเรียนคดีทางการเมืองมีหลายกลุ่ม แต่ที่กลายเป็นปัญหาที่สุดคือ กลุ่มที่กลายเป็นหนึ่งในกลไกรัฐ ซึ่งมีการทำหน้าที่ส่งต่อคดีทางการเมืองให้อยู่ในอำนาจศาล ซึ่งจะสังเกตได้ว่า พวกเขามักได้รับตำแหน่งทางการเมืองหรือได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบอื่นๆ ภายหลังสิ้นสุดคดี กลุ่มนี้ถูกเรียกว่า “กลุ่มผู้ติดสอยห้อยตามตุลาการ” (Judicial Groupies)⁵² การเกิดขึ้นของกลุ่มดังกล่าวเป็นการสร้างข้อเสนอใหม่ว่า “ตุลาการภิวัตน์แบบไทย” คือความร่วมมืออย่างหนึ่งของกลุ่มพลังทางสังคมอันหลากหลาย มีกลไก และมีกระบวนการตลอดจนคดีจ้างมาคาดคิอำนาจเชิงบรรทัดฐานของฝ่ายตุลาการในงานกระแสหลักที่ว่า “เมื่อไม่มีผู้ร้อง ศาลไม่มีคำตัดสิน”

“กลุ่มนักร้อง” เป็นประเด็นสำคัญที่งานอื่นๆ ไม่ได้พูดถึงมากนัก แต่จะมีพูดถึงอยู่บ้างในบริบทต่างประเทศ แต่มีพฤติกรรมที่ต่างกันออกไป เช่น Shapiro ได้เสนอว่า กลุ่มเหล่านี้คือคน

⁵⁰ ดูเพิ่มที่ ไอลอว์, “สรุปรัฐธรรมนูญ 2560 : เปิดที่มาศาลรัฐธรรมนูญในรอบ 20 ปี ลดจำนวนตุลาการสายวิชาการ เพิ่มข้าราชการ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2565, <https://ilaw.or.th/node/5655>

⁵¹ เข็มทอง ดันสกุลรุ่งเรือง, “เห็นหมดของตุลาการภิวัตน์,” The 101 World, 26 ตุลาคม 2564.

⁵² ผู้เขียนอุปมาว่าด้วยลักษณะการขับเคลื่อนทางการเมืองของพวกเขาที่มีความคล้ายคลึงกับความเป็น “กรู๊ปบี้” (Groupies) หมายถึง “กลุ่มเด็กสาว” ที่ติดตามวงดนตรีอเมริกันร็อกไปตามทัวร์คอนเสิร์ตต่างๆ เพื่อหวังในการได้มีความสัมพันธ์กับสมาชิกวงแบบชั่วคราวด้วยความสมัครใจ แลกกับการได้ท่องเที่ยว การกินอาหารในภัตตาคารที่หรูหรา บางส่วนก็แยกย้ายกันหลังจบทัวร์ และมีบางส่วนถึงขั้นได้แต่งงานกับสมาชิกในวงดนตรี”

ส่วนเล็กน้อยในสังคม (ทนายความ, นักเคลื่อนไหว, NGO) ที่ผลักดันข้อเสนอทางกฎหมาย ต่อรองกับคนหมู่มาก เรียกว่า “ตุลาการภิวัตน์จากเบื้องล่าง” (Judicialization from below)⁵³ แน่แน่นอนว่าจากงานศึกษาที่ผ่านมา⁵⁴ พฤติกรรมของกลุ่มคนเหล่านี้ในประเทศไทยไม่ได้เป็นเช่นใน ต่างประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลจากการร้องเรียน มักสร้างความเสียหายเฉพาะกลุ่มทางการเมือง กลุ่มเดิมเสมอ จนสามารถคาดเดาคำพิพากษาได้

4. บทสรุป และการจัดวางแนวคิดใหม่ (Reinstallation)

ด้วยความเป็นกระแสหลัก งานเขียน “ตุลาการภิวัตน์” ของธีรยุทธ บุญมี ถูกผลิตซ้ำ จากกลไกรัฐอย่างต่อเนื่อง อิทธิพลดังกล่าวแผ่ขยาย ฝังรากในแวดวงอุดมศึกษา มีนักวิชาการ จำนวนไม่น้อยที่สนับสนุนแนวคิดนี้ การวิพากษ์ตุลาการภิวัตน์แบบไทยในบางเวที ถูกค่อนข้างอด เสมอว่า เป็นการลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการยุติธรรม แต่เมื่อลองวิเคราะห์เจตนาของ ธีรยุทธ บุญมี ในแง่ความเข้าใจผิดที่ว่า ตุลาการภิวัตน์คือการตรวจสอบฝ่ายนิติบัญญัติแบบ (Judicial Review) ก็มีงานศึกษาเปรียบเทียบแสดงให้เห็นมากมาย เช่น Tom Ginsberg⁵⁵ , C.Neal Tate and Torbjörn Vallinder⁵⁶ หรือหากธีรยุทธ มองว่าเป็นการที่ศาลใช้อำนาจเชิงรุก ตีความอย่างก้าวหน้า (Judicialization of Politics /Judicial Activism) ผลการวินิจฉัยในคดีทาง การเมือง 4 รูปแบบ⁵⁷ ได้เผยให้เห็นในเชิงประจักษ์

แม้การมองในมุมที่อาจรุนแรงไปว่า อาจเป็นความตั้งใจในการบิดเบือนแนวคิด งานชิ้น นี้ก็ถูกอภิปรายในแง่ของการเป็น “โฆษณาชวนเชื่อ” (Propaganda) แต่ในแง่ความสำเร็จ งานชิ้นนี้

⁵³ Martin Shapiro, “Political Jurisprudence,” In *On Law, Politics, and Judicialization*, edited by Martin Shapiro and Alec Stone Sweet, (Oxford: Oxford University Press., 2002): 19-54.

⁵⁴ จาตุรงค์ สุทวาทน์ และวีระ หวังสัจจะโชค, “ปรากฏการณ์นักร้อง” กับผลกระทบทางการเมืองจากระบอบ ตุลาการภิวัตน์หลัง พ.ศ. 2549 – 2563,” *วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์* 3, ฉ. 1, กำลังจัดพิมพ์.

⁵⁵ Tom Ginsberg, *Judicial Review in New Democracies: Constitutional Courts in Asian Cases*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).

⁵⁶ Neal C. Tate and Torbjörn Vallinder, *The Global Expansion of Judicial Power*, (New York: New York University Press, 1994).

⁵⁷ จาตุรงค์ สุทวาทน์ และนวัทร โตสุวรรณ, “ผลทางการเมืองที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญภายหลัง การรัฐประหาร พ.ศ.2549,” *วารสารนิติรัฐกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่* 5, ฉ. 1 (2563): 213-226.

สร้างแรงกระเพื่อม ก่อเกิดการอ้างอิงอย่างแพร่หลาย ซึ่งอย่างไรก็ตาม ล่าสุดธีรยุทธได้ยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นปี พ.ศ.2562 ว่า

“ทหารไม่ควรใช้ “ตุลาการภิวัตน์” มาเล่นการเมือง ด้วยการใช้กฎหมายเอาผิด
นักการเมืองฝ่ายตรงข้ามและคนคิดต่างมั่วซั่วไปหมด เพราะเป็นการสร้างความ
ขัดแย้งมากกว่าแก้ปัญหา”⁵⁸

ด้วยเหตุนี้งานวิชาการที่อ้างอิงจากแนวคิดของธีรยุทธ เห็นควรว่าน่าจะเป็นคำอธิบายที่ย้อนแย้ง เมื่อตัวผู้เสนอได้ยอมรับว่า ตุลาการภิวัตน์ได้ถูกใช้ในเชิงลบ มากกว่าเชิงบวก⁵⁹ ส่วนในบริบทการเกิดตุลาการภิวัตน์แบบไทยในช่วงปี 2549 มีข้อถกเถียงถึงจุดเริ่มต้นของตุลาการภิวัตน์แตกต่างกัน และส่วนใหญ่มักให้น้ำหนักไปที่จุดเริ่มต้นจากงานของ “ธีรยุทธ บุญมี” ซึ่งผู้เขียนเห็นแย้งว่า เขาเป็นเพียงผู้บัญญัติคำให้เป็นที่ยึดถือในวงกว้างเท่านั้น หากมองในเชิงกระบวนการกฎหมายสำคัญอยู่ที่การตีความพระราชดำรัส 25 เมษายน 2549 ที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองต่างๆ เช่น กลุ่มองคมนตรี⁶⁰ การรวมตัวของ 3 ศาลที่ตามมาด้วยคำวินิจฉัยล้มการเลือกตั้งนำไปสู่การหลอมรวมเป็นกลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์เพื่อเข้าสู่การครองอำนาจนำ (Hegemony) ภายใต้เงื่อนไขสำคัญในระบอบนั้นคือการขจัด “กลุ่มก้อนอำนาจของรัฐบาลเดิม”

ส่วนประเด็นการจัดวางองค์ความรู้ที่ต่อยอดจากกลุ่มงานกระแสรอง งานชิ้นนี้เสนอเพิ่มเติมว่า “ตุลาการภิวัตน์แบบไทย” มิควรเพ่งมองเพียงแค่พฤติกรรมของฝ่ายตุลาการ แต่ควรให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มทางการเมืองที่มักใช้ศาลเป็นเครื่องมือในการครองอำนาจ โดยมีคดีตัวอย่างที่เผยให้เห็นเค้าลางของกระบวนการ คือ “คดีอาชญากรรมสงครามปี 2489” ที่ว่าด้วยกลุ่มนักการเมือง หนึ่งในนั้นคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้รับข้อกล่าวหาว่านำพาประเทศเข้าสู่ภาวะสงคราม โดยมีการตั้งข้อสงสัยว่า การพิจารณาคดีเป็นการแสดงออกถึงการที่นายปรีดี พนมยงค์ (ผู้มีอำนาจในขณะนั้น) ทำการช่วยเหลือกลุ่มจอมพลแปลก พิบูลสงครามอย่างจงใจ⁶¹

⁵⁸ ธีรยุทธ บุญมี, “การบรรยายพิเศษเรื่อง “ประชาชน พรรคการเมือง ทหาร ติดกับดักก่อวิกฤตใหม่ประเทศไทย” ในวาระรำลึก 46 ปี ของประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม 2516,” ประชาไท, 24 ตุลาคม 2562.

⁵⁹ สุรพศ ทวีศักดิ์, ธีรยุทธ บุญมี ปัญญาชนของรัฐละคร, ประชาไท, 24 ตุลาคม 2562.

⁶⁰ ประธานองคมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้กล่าวว่า “เจ้าของทหารตัวจริงคือในหลวงและชาติ เปรียบรัฐบาลเป็นแค่จิ้งจอก”

⁶¹ กล้า สมุทวณิช, “คดี “โมฆะ (อาชญากรรม) สงคราม” อันเป็นต้นกำเนิด “ศาลรัฐธรรมนูญ” ตอนที่ 1,” สืบค้น

การยกตัวอย่าง “คดีอาชญากรรมสงคราม” แม้ไม่ได้เห็นแย้งในเชิงนิติวิธี แต่ชวนพิจารณาว่า การใช้อำนาจตุลาการในคดีการเมืองมักเป็นเงื่อนไขข้อต่อระหว่างฝ่ายมีอำนาจและฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา เช่น ข้อสมมุติฐานที่ว่า นายปรีดี พนมยงค์ และจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เคยทำการปฏิวัติในนามคณะราษฎรเหมือนกัน เมื่อมีข้อพิพาทดังกล่าว จึงอาจเป็นไปได้ว่า อาจมีการจัดตั้งศาลพิเศษเพื่อช่วยเหลือฝ่ายตนเอง ดังหลักฐานจดหมายจากจอมพล ป. ที่ส่งถึงนายปรีดี พนมยงค์ ความว่า

“...สำหรับตัวผม ผมพูดมามากแล้ว ถ้ามีผิดและรบกวนอาจารย์ก็ขอภัยด้วย ผมได้เขียนเล่าการปฏิบัติการต่อสู้ผู้ป่วน และส่งไปทางประธานสภาฯ และให้เพื่อนฝูงอ่าน ... มีความประสงค์อย่างเดียวยจะช่วยให้เพื่อนฝูงไม่เป็นอาชญากรรมสงครามรวมทั้งผมด้วยตามสัญญาของคนที่ต้องป้องกันตน ... อาจารย์ขอได้กรุณาแก่ผมในเรื่องนี้ด้วย...”⁶²

แต่ท้ายที่สุด คดีอาชญากรรมสงครามก็มีผลเป็น “โมฆะ” จอมพลแปลก และพรรคพวกจึงพ้นจากข้อกล่าวหา ถือเป็นข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญคดีแรกของไทยซึ่งเป็นที่มาของการเกิดศาลรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา

หากเชื่อมโยงมาถึงการรัฐประหารในปี 2549 ซึ่งคือการจัดวางความสัมพันธ์ทางอำนาจแบบใหม่ทั้งระบบ เช่น การยุบศาลรัฐธรรมนูญเดิมที่เป็นผลพวงมาจากรัฐธรรมนูญฉบับเก่า และเมื่อมีรัฐธรรมนูญใหม่ จึงมีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกลุ่มใหม่เช่นกัน หากพิจารณาไปที่รายชื่อแล้วจะเห็นได้ว่าล้วนเป็นฝ่ายที่เคยขัดแย้งกับรัฐบาลเดิมทั้งสิ้น สังเกตได้จากบทบาทของนายเจริญ ภัคดีธนากุล ผู้เคยเป็นตัวแทนของฝ่ายตุลาการที่ออกมาเคลื่อนไหวภายหลังพระราชดำรัส 24 เมษายน ทั้งยังเป็นหนึ่งในผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และมีชื่อตนเองเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว หากจะมีคดีทางการเมืองขึ้นสู่อำนาจศาล ผลจากคำวินิจฉัยจึงปรากฏในลักษณะอันเป็นผลร้ายต่อฝ่ายกลุ่มก่อนอำนาจของรัฐบาลเดิมอยู่เสมอ⁶³

เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2566., <https://pridi.or.th/th/content/2022/08/1202>

⁶² ป. พิบูลสงคราม, “เรียนอาจารย์ที่เคารพและนับถือ (จดหมายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงนายปรีดี พนมยงค์),” สถาบันปรีดี พนมยงค์, 8 สิงหาคม 2565.

⁶³ ผู้เขียนชวนพิจารณาการร้องเรียนคดีการถือหุ้นสื่อของนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ในปี 2566 โดยผู้ร้องเรียนคือคนเดียวกันกับกรณีคดีของอดีตนายกสมัคร สุนทรเวช

เช่นเดียวกับหลักฐานการวางแผนปลตนายกรัฐมนตรีนายสมัคร สุนทรเวช ซึ่งอ้างอิงจากงานของวาท ระวี ดังความต่อไปนี้

“ในปี 2551 ในระหว่างการต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มพันธมิตร เนื้อหาในโทรเลขวันที่ 3 กันยายน เปิดเผยให้ทราบว่าบรรดารอยัลลิสต์ผู้สนับสนุนในหลวงภูมิพลจากหลายภาคส่วน มาร่วมประชุมที่บ้านของ “สิทธิ เศวตศิลา” และสิทธิก็เตรียมที่จะเสนอแผนจัดการ “สมัคร สุนทรเวช” กับในหลวงภูมิพลในการเข้าเฝ้าฯของคณะองคมนตรีที่หัวหิน โทรเลขวันที่ 22 ตุลาคม 2551 ระบุถึงการรวมตัวที่บ้านของสิทธิอีกครั้ง คนที่มารวมตัวประกอบด้วย จำลอง ศรีเมือง, ชัยอนันต์ สมุทวณิช, สะพรั่ง กัลยาณมิตร และเจริญ ภักดีธนากุล...แผนการนี้สมัคร จะถูกปลตโดยไม่ใช้กำลัง จะแก้ไขรัฐธรรมนูญให้นายกเป็นคนนอกได้...จะมีการปฏิรูปเพื่อขจัดอิทธิพลของทักษิณออกไป...”⁶⁴

อย่างที่ทราบกันภายหลังว่า นายสมัคร สุนทรเวช อดีตนายกรัฐมนตรีนี่มาจากการเลือกตั้งหลังรัฐประหาร 2549 ถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง ด้วยศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นลูกจ้างของเอกชนแห่งหนึ่งจากการไปทำรายการอาหาร

แม้บริบทจาก “The trail of The Chicago 7” จะแตกต่างกับกรณีศึกษาในไทยอยู่บ้างด้วยวัฒนธรรมด้านการเมืองการปกครอง แต่ความคล้ายคลึงที่ต้องการนำเสนอคือ “การที่ศาลมีข้อสงสัยว่ามีธงทางการเมืองขึ้นคำพิพากษานั้น” ต่างเป็นกระบวนการที่ถูกจัดวางเอาไว้ล่วงหน้าเสมอ โดยศาลต่างเป็นความร่วมมือในกลไกนั้น ข้อสรุปดังที่กล่าวมาจึงเป็นการเน้นย้ำว่า อำนาจในการพิจารณาคดีการเมืองของฝ่ายตุลาการไทยไม่ได้หลุดลอยออกจากบริบททางการเมือง ตามที่งานวิชาการกระแสหลักได้นำเสนอ ความเท่าทันต่อสภาพการณ์ดังกล่าวควรถูกทำความเข้าใจใหม่ในวงกว้างว่า แนวคิดตุลาการภิวัตน์ในสังคมไทยควรถูกนำไปใช้ในทางบวก อันเป็นการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจำกัดอำนาจรัฐ ขยายสิทธิพลเมือง และเป็นองค์ความรู้สอดคล้องกับพลวัตทางการเมืองที่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทความร่วมมือต่อไป

⁶⁴ วาท ระวี, *โอลด์รอยัลลิสต์ตาย*, (กรุงเทพฯ: ไลน์ พับลิชชิง, 2563): 195.

References

- กล้า สมุทวนิช. คดี “โมฆ (อาชญากร) สงคราม” อันเป็นต้นกำเนิด “ศาลรัฐธรรมนูญ” ตอนที่1. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2566, <https://pridi.or.th/th/content/2022/08/1202>
- เข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง. “เห็บหมัดของตุลาการภิวัตน์.” The 101 World. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2564, <https://www.the101.world/tick-of-judicial-activism/>.
- คณิน บุญสุวรรณ. ศาลาธิปไตย: รวมบทความวิพากษ์ศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการภิวัตน์. กรุงเทพฯ: เอมี เอ็นเตอร์ไพรส์, 2556.
- จรัญ โฆษณานันท์. นิติปรัชญา: หลักนิติธรรม สภาวะยกเว้น และปฐมบทแห่งคำพิพากษาแนวรัฐประหารนิยม-ตุลาการภิวัตน์. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563), 65.
- จาตุรงค์ สุทวาทัน, และนวัทร โตสุวรรณ. “ผลทางการเมืองที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549.” วารสารนิติรัฐกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 5, ฉ. 1 (2563): 213-226.
- จาตุรงค์ สุทวาทัน, และวีระ หวังสัจจะโชค. “ปรากฏการณ์นักร้อง” กับผลสะท้อนทางการเมืองจากระบบตุลาการภิวัตน์หลัง พ.ศ. 2549 – 2563.” วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ 3, ฉ. 1 กำลังจัดพิมพ์.
- จิรัชญา ชัยชุมขุน. “ผู้ชุมนุม ตำรวจ และตุลาการที่เอนเอียง: หนังกการเมืองสุดเดือด The Trial of the Chicago 7.”, *The Matter*, 20 มีนาคม 2564.
- ชาย ไซยชิต. “การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2541-2557).” วารสารสถาบันพระปกเกล้า 17, ฉ. 3 (2562): 22-23.
- ชาย ไซยชิต. “บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการเมืองไทย (พ.ศ. 2541-2557).” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563), 1-12.
- นิศวรรฐิตะ ทองน้อย. “The Trial of the Chicago 7: บุตรทั้ง 7 คนของอเมริกา และลูกกำพร้าอีก 1.” *The Momentum*, 20 ธันวาคม 2563.
- ธงชัย วินิจจะกุล. นิติรัฐอภิสิทธิ์และราชานิติธรรม: ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของ Rule by Law แบบไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์, 2563.
- ธิดา ผลิตผลการพิมพ์. “เรื่องจริงสุดเดือดของคดีประวัติศาสตร์ “CHICAGO 7.” *The Film club*, 20 ตุลาคม 2563.

- ธีรยุทธ บุญมี. “การบรรยายพิเศษเรื่อง “ประชาชน พรรคการเมือง ทหาร ติดกับดักก่อวิกฤตใหม่ ประเทศไทย” ในวาระรำลึก 46 ปี ของประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม 2516.” *ประชาไท*, 24 ตุลาคม 2562.
- ป. พิบูลสงคราม. “เรียนอาจารย์ที่เคารพและนับถือ (จดหมายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงนาย ปรีดี พนมยงค์)”, สถาบันปรีดี พนมยงค์, 8 สิงหาคม 2565.
- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์. *ตุลาการวิวัฒน์ปฏิวัติการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน, 2551.
- ปิยบุตร แสงกนกกุล. *ศาลรัฐธรรมนูญ : ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร*. นนทบุรี: ฟาเดียวกัน, 2560.
- ปูนเทพ ศิรินุพงศ์. *ตลกรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: ไชน์พับลิชชิงเฮาส์, 2556.
- พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. *แนวคิดและหลักการว่าด้วยการละเมิดอำนาจรัฐสภา*. (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2558).
- พิเชษฐ์ เมลานนท์, นิรุบล ชัยอิทธิพรวงศ์, และ พรทิพย์ อภิสิทธิ์वासนา. *ตุลาการวิวัฒน์ (คั่นฉ่องส่อง ตุลาการไทย)* เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช), 2550.
- ภูริ พวงศ์เจริญ. “กฎหมายเพียงร่างทรง: แนวทางเชิงวิพากษ์ ในการศึกษาสถาบันตุลาการ.” *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 45, ฉ. 2 (2558): 27-48.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. *จุดไฟในสายลม: รัฐธรรมนูญ รัฐประหาร นายกฯ พระราชทานและตุลาการวิวัฒน์*. กรุงเทพฯ: โอเพ่น, 2555.
- วัชรพล พุทธรักษา. *อันโตนิโอ กรัมสกี กับการจัดวางแนวคิดทางการเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สมมุติ, 2560.
- วาด ระวี. *โอลด์รอยลิลิสต์ตาย*. กรุงเทพฯ: ไชน์ พับลิชชิง, 2563.
- วีรชน เกษสกุล, วัชรพล พุทธรักษา. “การจัดวางความคิดทางการเมือง: แนวทางการวิเคราะห์การก่อตัวทางสังคมของกลุ่มคณะราษฎร.” *วารสารชุมชนวิจัย มหาลัษราชภัฏนครราชสีมา* 16, ฉ. 2 (2565): 1-13.
- วีระ สมบูรณ์. “มิติระหว่างประเทศในตุลาการวิวัฒน์.” *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 48, ฉ. 1 (2561): 7-32.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. *เมื่อตุลาการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน: รวมบทความว่าด้วยตุลาการวิวัฒน์ ตุลาการ พันธกิจ และตุลาการธิปไตย*. กรุงเทพฯ: bookscape, 2560.
- สุรพศ ทวีศักดิ์. ธีรยุทธ บุญมี ปัญญาชนของรัฐละคร, *ประชาไท*, 24 ตุลาคม 2562.

อวิรุทธ์ ชาญชัยกิตติกร. *ตุลาการวิวัฒน์กับวิกฤติการณ์ทางการเมือง* 2549. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ดุลพาท. สำนักงานศาลยุติธรรม, 2556.

ไอลอว์. “*สรุปรัฐธรรมนูญ 2560 : เปิดที่มาศาลรัฐธรรมนูญในรอบ 20 ปี ลดจำนวนตุลาการสายวิชาการเพิ่มข้าราชการ*.” สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2565, <https://ilaw.or.th/node/5655>

ไอลอว์. “*ศาลและความยุติธรรม ?*” ศาลต้องทำให้คนเห็นว่ามันคือความยุติธรรม.” สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2565, <https://ilaw.or.th/node/6219>

Altman, Andrew. *Arguing About Law: Introduction to Legal Philosophy*. Belmont, CA : Wadsworth Publishing Company, 1996.

Lawrence, Baum. “What judges want: Judges’ goals and judicial behavior.” *Political Research Quarterly* 47, no. 3 (1994): 749-768.

Tom, Ginsberg. *Judicial review in new democracies: Constitutional courts in Asian cases*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

McCargo, Duncan. Thailand. State of Anxiety,” In *Southeast Asian Affairs 2008*, edited by Daljit Singh and Tin Maung Maung Than. Singapore: Institute of South East Asian Studies, 2008.

Hirschl, Ran. “The New Constitutionalism and the Judicialization of Pure Politics Worldwide.” *Fordham Law Review* 75, no. 2 (2006): 721-754.

Shapiro, Martin. “Political jurisprudence.” In *On Law, Politics, and Judicialization*, edited by Martin Shapiro, and Alec Stone Sweet, 19-54. Oxford: Oxford University Press, 2002.

Tate, C. Neal., and Vallinder, Torbjörn. *The Global Expansion of Judicial Power*. New York: New York University Press, 1994.